

BØGER

Roskilde Domkapitels Historie.

J. O. Arhning: Roskilde Domkapitels Historie. I. Tiden indtil 1416. Med Altrenes og Kapellernes Historie. (Flensborg, Roskilde 1937.) (458 S.) Med Ill. og Plancher.

Skønt Studiet af den danske Kirkes Historie i Middelalderen i stigende Grad har tiltrukket sig danske Historikers Interesse, er der dog her stadig store uopdyrkede Omraader. Der er saaledes ingen, der har forsøgt større Enkeltkildringer af de Forsamlinger af gejstlige, de saakaldte Kanniker, der under Navn af Domkapitel var knyttet til vore Domkirker, skønt dette Samfund maatte have en særlig Interesse for Historieskrivningen ved sin økonomiske og sociale Position i Forbindelse med den store politiske Betydning, det som Bispens nærmeste Omgivelser maatte besidde. Saa meget desto kærere maa det være for vort Amts Beboere, at netop deres Stiftskirkes Kapitel har faaet sin kyndige Skildrer. Det udkomne Bind, der alene i sit Ydre med sine 450 Sider er et saare anseligt Værk, er dog kun 1. Bind af en større Helhed og behandler kun Tiden til 1415. Som Bevis paa, at dets indre Kvalitet fuldt ud staar Maal med dets ydre Udstyr, maa det være nok at fremhæve, at det er en Doktordisputats, der særdeles ærefuldt hævdede sig ved det mundtlige Forsvar. Dr. Arhning fortsætter selv en Gren af Kapitlets Virksomhed ved sin Virken i den ældgamle Katedralskoleinstitution i Ly af den ærværdige Domkirke og har saaledes ved daglig Færden i Stedets historiske Omgivelser modtaget en stadig Inspiration og Støtte; med eksempelløs Flid og Energi har Forfatteren ofret al sin Fritid og Aar af sit Liv for at skænke den historiske Videnskab dette vægtige Værk. Fremstillingen, der er gennemtrængt af Forfatterens Kærlighed til sit Emne, er, trods sin specielle Karakter, skrevet i en klar og let overskuelig Form, der er opnaaet ved at overføre ofte store værdifulde Enkeltundersøgelser til det omfattende, vægtige Notestof, og ved Læsningen af den saglige Fremstilling med de mange interessante, skarpsindige

Enkeltundersøgelser føler Læseren sig tryk ved den kyndige, rolige, objektive, videnskabelige Drøftelse.

Fremstillingen begynder med at føre Domkapitlets Oprindelse tilbage til Tiden kort efter Bispedømmets Oprettelse og fortsætter med en Undersøgelse af den første Forekomst af Ordet Domkapitel og en Omtale af de ældste bevarede Minder. Et Domkapitels talrige Forretninger og kirkelige Bestillinger var naturligt fordelte i en Række Embeder, hvorfor der ud fra det bevarede Kildestof redegøres for Dekanens, Provstens, Ærkedegnens, Kantorens og Sakristanens særlige Hverv, Værdigheder, retslige Privilegier og Gods efter Undersøgelse af Embedernes første Forekomst og Fremgangsmaaden ved Valg dertil. Den udmærkede Beliggenhed ved Kongsgaarden og de kongelige Grave havde allerede tidligt medført rige Gaver, i den ældre Tid til hele Kannikesamfundet under eet, senere til de særskilte Enkeltportioner (Præbender), hvis Indtægter afgav det økonomiske Grundlag for hvert Kanonikat; ud fra en gammel Fortegnelse lykkes det i en fortrinlig gennemført Undersøgelse at gøre Rede for de forskellige Præbenders Alder, Godshistorie og Funktioner. Kannikestillingen burde vel medføre Indehaverens Tilstedeværelse ved de kirkelige Handlinger (Residens); men mange søgte at knibe ud ved at stille en Vikar i Stedet, og et interessant Indblik i disse Forhold faar vi ved Jens Grands Præbendeordning, hvorved Indtægterne af 6 Præbender kun uddeltes for virkelig Tilstedeværelse. Der følger nu en Redegørelse for Kirkens Altre og Kapeller og disses Godshistorie i Tilknytning til Kapitlets; Kendere af Domkirken vil især vide at værdsætte Paavisningen af, at Skt. Laurentii Kapel i Virkeligheden er Skt. Andreas's, medens det gamle Skt. Laurentii Kapel maa søges ud for det nuværende Kr. d. 4.s Kapel. Administrationen af en stor Kirkebygning og Afholdelsen af dens Gudstjenester krævede særlige Indtægter og en særlig Formue, og vi faar tillige en Gennemgang af Kirkens Skat af Helgenlevninger og en Sammenstilling af de faa Efterretninger om dens Gudstjenesteordning i Forbindelse med en Udredning af de deltagende Korvikarers og Latinskoledrenge (Skolarer) Stilling; den Klokkeringning, der endnu den Dag i Dag lyder til visse bestemte Tidspunkter, kan vist føres tilbage til de gamle „Tider“ for Gudstjenesten. Af mere almindelig historisk Interesse er Afsnittet om det saa ofte diskuterede Bispevalg med Udredning af Kapitlets, Menighedens og Kongens Indflydelse og med Diskussion af tidligere Opfattelser, endvidere Afhandlingen om Kapitlets Myndighedsomraade som biskoppeligt Raad og endelig Undersøgelsen af de kirkelige Privilegiers Omfang og Skæbne under forskellige følgende

Konger. Efter endnu et Par detaillerede Undersøgelser sluttes Værket med et kort Resume.

Det er dog ikke alene ved sin Redegørelse for Amtets stiftskirkelige Forhold, at Værket har Interesse for vor Egn, ogsaa direkte bringer det en Række Oplysninger af Betydning for vore egne Hjemstavnsforskere, og dets Værdi paa dette Omraade vil forstaaes ved enkelte spredte Eksempler fra Tekst og Noter. Bisp Oluf skænker saaledes sit Gods i Kvarmløse, Snævre, St. Merløse, Taastrup og Nyrup til Underhold for fattige Skolarer, der skal vie sig til Skolegang og tjene den Almægtige i Roskildekirkens Kor og den hellige Frues Kapel; senere tillægges Bispetienderne af Kirkerne i Taastrup og Sdr. Jernløse til disse Skolarers Klædning og Afhjælpning af anden Trang (S. 244). Bisperne, der udsteder Breve fra Dragsholm (S. 342) og har deres Prokurator der (S. 384), giver ogsaa andre Gaver, saaledes Gods i Vinstrup (S. 91), Kundby, Syvendekøb og Stenlille (S. 384) og, til Skt. Siegfreds Kapel, i Eskildstrup, Skippinge, Sørslev, Trønninge (S. 289); Indtægterne af Kalundborg Kirke er knyttet til et Præbende, og Kvandløse Kirke ligger under Præbendet Rota, hvor dets skiftende Historie kan følges gennem Tiderne. Meget Gods besidder Kapitlet her i Amtet og store Rettigheder, saaledes den gejstlige Jurisdiktion i Tuse-, Skippinge- og Odsherred (S. 70—71), vel ogsaa i Merløse Herred, da i hvert Fald Holbæk By laa under Dekanens gejstlige Retsomraade, hvad der f. Eks. ses af et Brev til Sognepræsten ved den nu forsvundne Nicolaj Kirke om at sørge for at skaffe en Præst Indtægterne af 5 Boder, som denne lovligt har indløst fra Pantsættelse (S. 33—35).

Der kunde fortsættes med Fremdragelsen af flere velkendte Stednavne; men bedre er dog en Tilskyndelse til selv at gøre sig bekendt med Værket; Forfatteren har sat en Ære i at lade det fremtræde i det smukkeste Udstyr paa fortrinligt Papir med mange gode Billedplancher. Man maa erkende, at Forfatteren har efterlevet sit og Jens Grands Ønske, der staar som Motto for Bogen, om at virke til Roskildekirkens evige Pryd og Anseelse, og man vilde vist bedst kunne slutte i Værkets Aand ved at ønske, at Forfatteren maa naa samme udmærkede Resultat med den Fortsættelse, som er under Forberedelse.

Niels A. Christiansen.

Jul i Holbæk 1937 (Henningsens Boghandels Forlag) indeholdt et Par Artikler af historisk Interesse; vi vil nævne S. A. Sørensens: Holbæk Sangforening, stiftet 1850; Orlov-Andersens: Store Fester i Holbæk Amt; C. A. Hansens: Oversigt over Holbæk

Havns Historie; Aug. Pedersen: Holbæk Politi, og endelig J. Sørensens fornøjelige Artikel „Fortidens glade Holbæk, gamle Cirkus- og Teaterminder“.

Fortid og Nutid, udg. af de hist. Samfunds Fællesforening, har i 12. Binds 1. og 2. Hæfte bragt flere Artikler af almen Interesse, f. Eks. Axel Steensbergs meget interessante Undersøgelser „Danske Plovtyper i Oldtid og Middelalder“, Dr. Hjelholts Meddelelse om den dansk-tyske Arkivudveksling, og i sidste Hæfte Dr. Therkel Mathiassens „Ældre Stenalderens Problemer“ og Dr. Broholms „Studier over Danmarks Bebyggelse i ældre Stenalder“. — Ved Henvendelse til vor Sekretær kan Medlemmer blive Subskribent paa disse Hæfter for 2½ Kr. aarligt.

„Fra Nationalmuseets Arbejdsmark“ 1938 indeholder en lang Række rigt illustrerede og meget interessante Artikler af Museets Embedsmænd om de nyeste Fund og Undersøgelser, f. Eks. om de to nye Guld-Halsringe (Hjallese-Ringen fra 1936 og Hannenov-Ringen fra 1937), om Roussells Udgravninger i en grønlandsk Nordbobygd, om de opsigtsvækkende Resultater af Trelleborg-Udgravningerne, og om Bronzealderens Soldyrkelse. — Disse Aarbøger kan af vore Medlemmer erhverves til nedsat Pris, Kr. 2,50, ved Henvendelse til Sekretæren.

Foreningen „Danmarks Folkeminder“ har i Foraaret 1938 udsendt til sine Medlemmer to Bøger: Dr. Inger M. Boberg: Bjærgfolks Bagning, en Sagnundersøgelse; og en Samling: Boringholmska Sansager, bornholmske Folkeeventyr og Dyrefabler, fortalt af J. P. Kuhre.

Af „Holbæk Købstads Historie“ (Henningens Boghandels Forlag) er udkommet 8. Hæfte, der fører Fremstillingen frem til Svenskekrigens Tid.

A. T.
